

מבשר טוב

סעודה ג' פרשת כי תצא תשע"ג עיה"ק צפת

"כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך: ושבת שביו (דברים כא, י). פירש רש"י: "כי תצא למלחמה - במלחמת הרשות הכתוב מדבר וכו'."

איתא בסה"ק פרי צדיק (פרשת כי תצא אות ב. ועוד) בשם הרה"ק הר"ר בונים מפשיסחא זיעוכ"י שמה שכתוב בספרים הקדושים שהפסוק כי תצא למלחמה מרמז על מלחמת היצר, אינו רק דרך רמז ודרוש, אלא זהו פשט הכתוב. וזל"ק: "כמו שאמר הרבי ר' בינם זצלה"ה, שמה שמפרשים בכל הספרים כי תצא למלחמה על אויבך על היצר הרע, אינו דרך דרש ורמז לבד, רק פשט הפשוט הוא כן, דעיקר המלחמה תמידית הוא נגד היצר הרע שנקרא אויב ושונא, עכ"ל"ק.

וזה צ"ב, דהרי מלחמת היצר מלחמת מצוה היא, וחובה היא על האדם, וכמו דאיתא במסכת ברכות(ה). "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", ולשון "לעולם" פירושו שהוא חובה, ואם כן הפסוק מדבר במלחמת היצר שהיא מלחמת מצוה, וזה נסתר מדברי רש"י שפירש במלחמת הרשות הכתוב מדבר.

עוד כתוב בפרשה (להלן פסוקים יח-כא): פי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם. ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקמו. ואמרו: אל זקני עירו בננו זה סורר ומידה איננו שמע בקולנו זולל וסבא. ורגמהו כל אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו.

ואיתא במשנה במסכת סנהדרין(עא) "בן סורר ומורה נידון על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב". ואיתא עוד שם בגמרא (עב). "תניא רבי יוסי הגלילי אומר, וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל, אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב".

מבואר שאין בן סורר ומורה חייב מיתה על עצם היותו זולל וסובא, אלא על שם העתיד שסופו יוצא ומלסטם את הבריות. וקשה מהא דאיתא בגמרא ראש השנה (ט): "ואמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר(בראשית כא, י!) כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם". ופירש רש"י: שנאמר באשר הוא שם - ומצינו בבראשית רבה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, שנאמר (ישעיה כא, יג-יד) משא בערב וגו לקראת צמא התיו מים, שהיו מוציאים לקראת הגולים מיני מלוחים ונודות נפוחים וכו כדאיתא התם, אמר להם השעה צדיק הוא או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם באשר הוא שם איני דן את העולם אלא בשעתו".

והיינו שבשעה שישמעאל היה חולה במדבר והיה צמא ונוטה למות, עשה לו הקב"ה נס והעלה לו באר, טענו מלאכי השרת לפני השי"ת כי בסופו יהיה ישמעאל רשע וימית את בני ישראל בצמא ואם כן אין ראוי להעלות לו באר, וענה להם הקב"ה שדרכו הוא שאין דן את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, ובאותה שעה לא היה חייב מיתה. וקשה אם כן מדוע בן סורר ומורה כן נידון על שם סופו ומחמת כן נהרג.

וצריך לומר בביאור הענין, שסתם אדם, אף שיש בו כח של רוע, מ"מ כל זמן שלא חטא הרי הוא בגדר צדיק, וגם אם הוא יחטא בסופו של דבר, הרי יש בידו לעשות תשובה ויתכפר לו, ועל כן אין הקב"ה דנו אלא לפי מעשיו של אותה שעה, ואין שייך להעניש אותו על שם העתיד. משא"כ בן סורר ומורה ירדה תורה לסוף דעתו, שכבר עכשיו הוא מושחת לגמרי, ולא רק שבעתיד יוכל לבוא לידי כך, ובודאי לא ישוב בתשובה, ועל כן שייך לדון אותו על שם סופו.

והנה איתא במשנה במסכת סנהדרין(עא): "היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה, אביו אינו רוצה ואמו רוצה, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיהו שניהם רוצץ. רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן סורר ומורה".

ולהלן בגמי איתא: "מאי אינה ראויה, אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין, סוף סוף אבוה אבוה נינהו ואמיה אמיה נינהו, אלא בשוה לאביו קאמר, תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה, מאי טעמא דאמר קרא איננו שומע בקלנו, מדקול בעינן שוין, מראה וקומה נמי בעינן שויף.

ועל פי זה איתא שם בהמשך הסוגיא: "יכמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב דרוש וקבל שכר, כמאן כרבי יהודה".

ועוד איתא במשנה(שם): "היה אחד מהם גידם או חיגר או אלם או סומא או חרש, אינו נעשה בן סורר ומורה. שנאמר ותפשו בו אביו ואמו ולא גדמין, והוציאו אותו ולא חגרין, ואמרו ולא אלמין, בננו זה ולא סומין, איננו שומע בקולנו ולא חרשין".

והעולה מכל הנ"ל שצריך שיהיו אביו ואמו בריאים ולא בעלי מומין, וגם צריך שיהיו שרין, ואם חסר אחד מתנאים אלו אין אותו בן סורר ומורה נהרג. וזה צריך ביאור, שהרי אם דינו של הבן סורר ומורה ליענש עונש מיתה, וכמו שנתבאר לעיל שהוא כבר מלא בהשחתה גמורה, אע"פ שעדיין לא הוציא אותה מהכח אל הפועל, אם כן מה נותן לנו שאחד מההורים שלו הוא בעל מום, או שאינם שרם, הרי סוכ"ס הבן הוא בן סורר ומורה ויש להענישו מיתה.

ויש לומר בזה בביאור הנושא של "חינוך", שאין זה נכון לחשוב שמה ששולחים את הבנים ללמוד ב"חיידר", בזה מקיימים המצוה של חינוך, שאינו כן, שהת"ת יכול להיות בתור תוספת, אך עיקר החנוך הוא בבית, על ידי אביו ואמו.

ועיקר החנוך הוא על ידי דוגמא אישית, והיינו שהילד מסתכל איך מתנהגים אביו ואמו, והוא מתנהג כמו כן כמו שהם מתנהגים. וכגון ילד שרואה שכל אימת שיש לאביו זמן פנוי הוא יושב ללמוד תורה, אז הילד מבין שלימוד התורה הוא הדבר החשוב ביותר, והרי הוא גדל גם כן בדרך זו.

משא"כ אם אחד רואה את אביו שבזמנו הפנוי הוא קורא עיתונים וכיו"ב, אין אביו יכול לחנכו לתורה לומר לו "לך ללמוד" או אם האבא אין נכנס לבית הכנסת להתפלל אלא מדבר בחוץ דברים בטלים אין יכול לומר לבנו "לך להתפלל", כי זה אינו חינוך, שהרי רואה שאביו ואמו אין עושים כמו שמבקשים ממנו, אלא עיקר החינוך הוא ההתנהגות של אביו ואמו, שכשהם המנהגים כמו שצריך אזי גם הבנים יתנהגו כן..

וכן אסור שיהיה ויכוחים בין ההורים, ועכ"פ לא בפני הילדים, כי זה אחד מהדברים שהורסים את החינוך, שהילד לא יוכל לקבל מאביו ומאמו.

וזה נרמז בדברי המשנה שבן סורר ומורה נהרג רק אם אביו ואמו הינם בריאים ולא בעלי מומין, וכן רק אם הם שוים, והיינו מחמת שאם אינם כן, אז אין הבן אשם במה שגדל ללא חינוך, דמה שהוא זולל וסובא אינו מחמת שיש בו השחתה, אלא מחמת שלא חינוכו אותו. וזה הענן של "שרם", שהם יהיו שוים בדעותיהם, ולא יתווכחו, ועכ"פ לא לפני הילדים. ויוותרו אחד לשני, שזה הוא הענין של שווה, היינו ישר, וכמו שנאמר (דברים ו, יח) ועשית הישר והטוב, ופירשו בו חז"ל (מובא ברש"י שם) דהיינו לפני משורת הדין.

עוד יש להקשות לפי המאן-דאמר שבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, שהרי מצוות התורה נכתבו כדי לקיימם למעשה, ואיך יתכן לומר על אחת מן המצוות שדבר זה לא יוכל להיות לעולם.

ויש לומר על פי המבואר לעיל שבן סורר ומורה נהרג על שם סופו, מחמת שכבר עכשיו יש בו השחתה גמורה, עד כדי שיוכל להגיע לידי רציחה. והנה במעשיו של אותו בן סורר ומורה אין בהם שום איסור, אלא שהוא "זולל וסובא" / ובשר ויין אלו שהוא זולל וסובא יכולים להיות כשרים בתכלית הכשרות, ואפ"ה יש לו דין של בן סורר

והיינו כמו שאמרו חז"ל במסכת שבת (קה): "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והולך ועובד". ופירשו בספרים הקדושים שמה שאמרו "היום אומר לו עשה כך אין הכוונה שמסיתו לדבר עבירה רק שהיא עבירה קלה, רק שמסיתו לדבר היתר.

וכמו שכתב הרמב"ן (על התורה. ויקרא יט, ב) שיכול אדם להיות בדרגה של "נבל ברשות התורה", ח"ל: "התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות. ימעט במשגל... ויקדש עצמו מן היין במיעוטו... וכן יפריש עצמו מן הטומאה... וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס... ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו. באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיית בידיו וגופו... עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהיר, שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים".

והיינו שהיצר הרע מסית את האדם שיהנה את גופו בדברים המותרים, ועל דרך זה גורם לו לשקוע בתאוות, ונהיה נבל ברשות התורה, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה.

ושורש הדברים נמצא במסכת ברכות (לב): "היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זיני בישי, שנאמר (הושע יג), כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני". הרי שעל ידי ריבוי אכילה ושתיה אפשר לבוא לידי שכחה מה' רח"ל.

וכמ"ש דרז' בסה"ק ארון עדות(פרשת דברים דשכ"ה, ד"ה אחרי) וזל"ק: "הרוצה להשיג אור התורה צריך לבטל מתחילה תאוות הבהמיות שבו, והעיקר תאוות אכילה, שהיא המביאה לכל התאוות כנודע/ עכל"ק. הרי שכתב שלא רק עצם החסרון של תאוות אכילה שהיא תאוות הבהמית שבו ומוסיפה בו תאוות, והיא ראש ושורש לגדל בו כל התאוות, אלא שאי אפשר להשיג אור התורה.

וכן כתב עוד שם: שיושב משוקע תמיד בתאוות אכילה מי יאכילני בשר, ודברים אלו הם מסך המבדיל בפני אור התורה! עכל"ק. הרי שכשהוא משוקע בתאוות איכלה יש מסך המבדיל בינו ובין אור התורה, ובודאי גם בפני אור המצוות.

ועל פי דברי קדשו מובן היטב מה שרואים בעיתים הללו שאין בני ישראל מתעלים בתורה ומצוות כמו שהיו בני ישראל מתעלים ומתרפאים מכל תחלואיהם ברוחניות וגשמיות, כמבואר בגמרא ערובין (נד). שהתורה היא רפואה לכל הגוף, "חש בראשו יעסוק בתורה שנאמר כי לוית חן הם לראשך, חש בגרונו יעסוק בתורה שנאמר וענקים לגרגרתך, חש במעיו יעסוק בתורה שנאמר רפאות תהי לשרך, חש בעצמותיו יעסוק בתורה שנאמר ושקוי לעצמותיך, חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא", ובודאי הכוונה היא גם למחלות הנפש, כמ"ש חז"ל (איכה רבה פתיחתא, ב): "כתיב (ירמיה טז, א) ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב", והיינו שהמאור שבה מחזיר למוטב אף בבחינה שאותי (היינו הקב"ה) עזבו, והוא משום תאוות האכילה, שהיא מסך המבדיל בפני אור התורה והמצוות, מפני שיש בו תאוות הבהמיות כמ"ש בסה"ק הנ"ל, ואין התורה והמצוות יכולים להאיר ולהשפיע על בהמות שבאדם רח"ל, שהתורה ניתנה לבני אדם, שהם בני ישראל, ודוק.

אתה הראית לדעת את חומר הענין של תאוות אכילה, ומה הם תוצאותיה. וזה גם הענין של בן סורר ומורה, שירדה תורה לסוף דעתו, שאף שעכשיו הוא זולל וסובא רק דברים כשרים, אך הוא בגדר נבל ברשות התורה, והוא מושחת לגמרי, עד כדי שיכול לעמוד בפרשת דרכים וללסטם את הבריות.

ועל כן כתבה התורה פרשה זו של בן סורר ומורה, ללמדנו עד היכן יכול אדם להגיע באם הולך שולל אחר תאוות לבו, ומענג את גופו בתאוות היתר, והוא נבל ברשות התורה, עד שיכול להגיע על ידי כן למצב של השחתה גמורה, כמו בן סורר ומורה.

אך עכ"פ אותו מאן דאמר שסובר שבן סורר ומורה לא היה ולא יהיה, הוא סובר שמועיל לו תשובה, ויש לו סיכויים לחזור בתשובה, ועל כן לשיטתו אין אנו הורגים אותו על שם סופו. וזה מענה כנגד טענת היצר הרע. כי שיטתו של היצר הרע שהוא מכניס בני אדם ליאוש, שיחשוב אדם על עצמו שהוא נמצא בכזאת מדריגה שפילה ונמוכה שבודאי לא יועיל לו תשובה, ואף אם ינסה לעשות תשובה הוא לא יעמוד בזה וכו'. אך אין זה אמת, דאין לך דבר העומד בפני התשובה.

ואפילו מנשה, שבמשנה במסכת סנהדרין (צ). איתא שאין לו חלק לעולם הבא, אך בתלמוד ירושלמי סנהדרין (פ"י ה"ב) איתא שקבלו הקב"ה בתשובה על ידי שחתר לו חתירה, ואע"פ שקטרגו מלאכי השרת שאי אפשר לקבל בתשובה אדם כזה שעבר עבודה זרה וחטא החטיא מליונים מעם ישראל שיעבדו אף הם עבודה זרה.

ודל הירושלמי: "א"ר לוי מולא של נחושת עשו לו ונתנו אותה בתוכה, והיו מסיקין תחתיו, שכיון שראה שצרתו צרה לא הניח ע"ז בעולם שלא הזכירה, כיון שלא הועיל לו כלום אמר זכור אני שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק הזה בבית הכנסת, בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו כי אל רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם, הרי אני קורא אותך, אם עונה אותי מוטב, ואם לאו הא כל אפייא שוין. והיו מלאכי השרת מסתמין את החלונות שלא תעלה תפילתו של מנשה לפני הקב"ה, והיו מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה, רבונו של עולם אדם שעבד ע"ז והעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה, אמר להן אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה לו הקב"ה, חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו, הדא היא דכתיב ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו".

הרי שאפילו במצב כזה שנראה שננעלו בפניו שערי תשובה, ישנה אפשרות של חתירה שהקב"ה חותר במיוחד כדי לקבלו בתשובה. ובפרט בחודש אלול שאז ישנה התגלות של י"ג מדות הרחמים, והקב"ה עומד מכסא דין שיושב בכסא רחמים, שאז הוא זמן ראוי לעשות תשובה, ואף הקב"ה חותר חתירה לקבל בתשובה גם את מי שהוא בפילה גדולה מאוד שנראה שנסגרו בפניו שערי תשובה.

וזה שיטת המאן דאמר שבן סורר ומורה לא היה ולא נברא, מכיון שבאיזה מצב שאדם נמצא הוא יכול לחזור בתשובה, אפילו בבחינה שהקב"ה יחתור חתירה מתחת כסא הכבוד, ואפילו שהמצב הרוחני שלו הוא כמנשה, כי כן הוא נשאר לעולמים כמו שהקב"ה אמר למלאכים שאע"פ שמנשה חטא כ"כ, אעפ"כ יש לחתור לו חתירה ולקבלו בתשובה.

ולכן באיזה מצב שנמצא אדם יכול לחזור בתשובה, ואין להקשיב למה שהיצר הרע רוצה לשכנע את האדם שהוא אבוד, ואין לו סיכוי לחזור בתשובה, ומכניסו ליאוש. וכי בספרים הקדושים שאם נכנס אדם ליאוש, סימן שהוא ברשותו של הבעל דבר, שיכול לעשות עמו מה שרוצה רח"ל.

- ד -

ולפי הנתבאר אפשר ליישב פירוש רש"י שפירש על כי תצא למלחמה שבמלחמת הרשות הכתוב מדבר, ואין זה סותר למה שאמר הרבי ר' בונים מפשיסחא זצוקללה"ה שפשט הפסוק הולך על מלחמת היצר שהיא מלחמת מצוה, שכוונת רש"י אינה לומר שהמלחמה היא רשות, אלא לומר שהמלחמה היא על ענייני הרשות, והיינו שמלחמת היצר היא על מה שהוא מסית את האדם להיות שקוע בתאוות של "רשות", שזה דבר מאוד גרוע, כמו שרואים בענין בן סורר ומורה, מחמת שבנקל אפשר להכשל בדברים של רשות, שהיצר הרע אומר לאדם שמותר לו להיות זולל וסובא וכו', והוא בחינת מה שכתב הרמב"ן שאפשר להיות נבל ברשות התורה.

וגם "מלחמת הרשות" יכולה לרמז על מלחמה עם היצר הרע אף אם כבר נמצאים "ברשותו" רח"ל, דהיינו שנכשל אדם עוד ועוד והוא כבר נמצא ברשותו של היצר הרע, שלא יתיימש לומר שכבר אינו מסוגל לעשות תשובה ולא תועיל לא תשובה, אלא אף במצב כזה יש לו להלחם נגד היצר הרע שהכניסו לרשותו.

ובוודאי המלחמה בדברים אלו היא המחלמת מצוה באופן הכי חמור, וכמו שנתבאר שב' בחינות של "רשות" הנ"ל הם ראשית מלחמת היצר הרע עם בני ישראל, והראיה לכך, שרואים שאפילו קטנים הוא משתדל לעשותם בן סורר ומורה שאוכל וסובא, ולעשותם נבל ברשות התורה ומלאים השחתה ח"ו, עד שיכולים גם ללסטם את הבריות בעבור זה.

והשי"ת יעזרנו להוושע בתשועת עולמים בבנין בית המקדש ובביאת גואל צדק, ונזכה לשנה טובה ומבורכת ולכתיבה וחתימה טובה, אכ"ר.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו מייל לכתובת m0732951213@gmail.com